

ਨਾਂਵ

1. ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਥਾਂ, ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਚੱਲੇ, ਵਿਆਕਰਨਿਕ ਪੱਖੋਂ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਨਾਂਵ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ :-

ਮੇਜ਼, ਜਲੰਧਰ, ਆਦਮੀ, ਔਰਤ ਆਦਿ।

2. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਨਾਂਵ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਤਿੰਨ ਆਧਾਰਾਂ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

(ੳ) ਅਰਥ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ

(ਅ) ਰੂਪ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ

(ੲ) ਮਿਣਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ

3. ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਾਂਵ ਨੂੰ ਪੰਜ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

(ੳ) ਆਮ ਨਾਂਵ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਵਾਚਕ ਨਾਂਵ

(ਅ) ਖਾਸ ਨਾਂਵ

(ੲ) ਇਕੱਠ ਵਾਚਕ ਨਾਂਵ

(ਸ) ਵਸਤੂ ਵਾਚਕ ਨਾਂਵ

(ਹ) ਭਾਵ ਵਾਚਕ ਨਾਂਵ

4. ਆਮ ਨਾਂਵ :- ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ, ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਨਾਂਵ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ :-

ਕੁਰਸੀ, ਲੜਕਾ, ਕਿਰਸਾਨ, ਸਿਪਾਹੀ ਆਦਿ।

5. ਖਾਸ ਨਾਂਵ :- ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ, ਸਥਾਨ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਨਾਂਵ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ :-

ਸੀਤਾ, ਸ਼ਿਮਲਾ ਆਦਿ ।

6. ਇਕੱਠ ਵਾਚਕ ਨਾਂਵ :- ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਪਸ਼ੂ ਆਦਿ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣ, ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਇਕੱਠ ਵਾਚਕ ਨਾਂਵ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ :-

ਟੀਮ, ਫੌਜ, ਮੇਲਾ ਆਦਿ ।

7. ਵਸਤੂ ਵਾਚਕ ਨਾਂਵ :- ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਤੋਲੀਆਂ, ਮਾਪੀਆਂ ਜਾਂ ਮਿਣੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਵਸਤੂ ਵਾਚਕ ਨਾਂਵ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ :-

ਸੋਨਾ, ਕਣਕ, ਤੇਲ ਆਦਿ ।

8. ਭਾਵ-ਵਾਚਕ ਨਾਂਵ :- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਸਥਿਤੀ, ਗੁਣ ਜਾਂ ਭਾਵ ਦਾ ਬੋਧ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਨਾਂ ਜਾ ਸਕਣ ਸਿਰਫ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵ-ਵਾਚਕ ਨਾਂਵ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ :-

ਗੁੱਸਾ, ਪਿਆਰ, ਝੂਠ ਆਦਿ ।

9. ਰੂਪ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ :-

(ੳ) ਪੁਲਿੰਗ

(ਅ) ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ

(ੳ) ਪੁਲਿੰਗ :- ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਰ ਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿੰਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ :

ਬਲਦ, ਰਾਜਾ, ਬਾਜ਼, ਕਬੂਤਰ ਆਦਿ ।

(ਅ) ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ :- ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਦੇ ਮਾਦਾ ਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ :-

ਰਾਣੀ, ਗਾਂ, ਆਦਿ ।

10. ਮਿਣਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ :-

(ੳ) ਇਕ-ਵਚਨ

(ਅ) ਬਹੁ-ਵਚਨ

(ੳ) ਇਕ-ਵਚਨ :- ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦਾ ਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਚਨ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ :-

ਕੁੱਤਾ, ਕੁੜੀ ਆਦਿ ।

(ਅ) ਬਹੁ-ਵਚਨ :- ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦਾ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਵਚਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ :-

ਕੁੱਤੇ, ਕੁੜੀਆਂ ਆਦਿ ।

ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਤਾ :

ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ